

Mijn loopbaan

Al vind ik mijn loopbaan als oud-leerlinge van Huis te Lande eigenlijk niet belangrijk genoeg om er over te schrijven, karakteristiek voor mijn generatie was hij misschien wel, waarom ik er in dit jubileumnummer toch iets over wil vertellen. Bij de moeilijke keuze van een beroep gaf het feit, dat ik in mijn jeugd niet sterk was, indertijd de doorslag: ik zou naar de tuinbouwschool in Rijswijk gaan. Mijn hoog gespannen verwachtingen werden daar verre overtroffen, zo prettig vond ik er, van het begin af aan, het praktische werk, de meeste lessen, de kameraadschappelijke omgang met de leerkrachten. Die lessen waren toen heel wat eenvoudiger dan nu, maar de praktijk was beslist zwaarder. Ik behoorde in 1922 tot de eerste leerlingen, die van de gelegenheid om nog een derde jaar op Huis te Lande te blijven, gebruik maakten. Als hoogtepunt uit die tijd herinner ik mij de reis met Juffrouw Hingst naar Engeland. Het was een belevens om de in haar lessen behandelde tuinen nu in werkelijkheid te zien! Een dergelijke reis heb ik als oud-leerlinge nog enige malen meegemaakt, evenals een reis naar historische tuinen in Frankrijk.

Direct na mijn eindexamen kreeg ik een uitnodiging om bij een vriendin in Rome de tuin aan te leggen. Ik ging er heen, maar van de aanleg is niets gekomen, eenvoudig omdat er te veel kunstschaten in de grond bleken te zitten, die eerst moesten worden uitgegraven!

Juist daardoor kreeg ik een prachtige kans om vier kostelijke maanden lang alle mogelijke musea, bouwwerken, parken en tuinen in die omgeving te bezichtigen. Teruggekeerd kreeg ik het verzoek om voor een ziek geworden oud-leerlinge in te vallen als leidster voor het tuinwerk in het landelijke internaat „t Oldersheem” te Dijkshoek, waar jonge meisjes huis- en tuinwerk leerden. In het halve jaar, dat ik daar in een prachtige omgeving, doorbracht, ontving ik met recht mijn „onderwijsdoop”.

Van hier ging ik naar „De Vonk” bij Noordwijkerhout, toen een buitenhuis van het Leidse Volkshuis, vacatie- en conferentieoord. Daar moest ik groenten, vroege aardappelen en ook bloemen kweken voor de gasten. Soms viel het niet mee, voor de tuin en mij, om uit te komen, zodat ik dan vroeg om de spinazie ongekookt en de doperwtjes als peultjes te eten. Want gedopt vond ik die véél te „verdoezzaam”. Ik heb enige jaren met buitengewoon veel plezier op De Vonk gewerkt. In die tijd nam ik les in tuinaanleg bij de heer Hoitingh, die verbonden was aan de Dienst van Gemeente Plantsoenen in Den Haag en ook op Huis te Lande les gaf. Op „De Vonk” mocht ik de tuin veranderen en ik moest er, net als daarvoor in Dijkshoek, voor de bijen zorgen. Gelukkig zijn iemkers behulpzame mensen, zodat ik bij moeilijkheden altijd op hulp kon rekenen, o.a. van de heer Hoitingh. Het hoorde op „De Vonk” tot de corvée om mee te helpen in de tuin, wat soms voor mij een hele uitkomst bracht, maar ook wel aanleiding gaf tot minder prettige verrassingen. Ik werd er ook ingeschakeld voor ontwikkelingscursussen voor meisjes, op het gebied van tuinwerk en toen in ons land volkshogescholen werden gesticht, die dergelijke cursussen gingen organiseren, werd ik ook daarvoor gevraagd. Als gevolg van hierbij aangeknoopte connecties hield ik bovendien nu en dan vertelavonden over tuinen voor plattelands- en huisvrouwenverenigingen.

Later werd ik assistente van de Haagse tuinarchitect Dinn. Bij hem heb ik ruim twee jaar met veel plezier gewerkt, want de heer Dinn kreeg in die tijd veel belangrijke opdrachten en was er steeds op uit om zijn beide assistenten zoveel mogelijk te leren en overal bij te betrekken. Ook drong hij er bij ons op aan om lezingen,

De schrijfster in actie: plantsoenaanleg bij Sappemeer.

excursies en tentoonstellingen op het gebied van ons vak te bezoeken. Maar toen in 1930 de „malaise“ zich te sterk deed voelen, was er bij hem helaas geen werk meer.

Een mede-oud-leerlinge van Huis te Lande, Mej. Verbrugh in Eck en Wiel, vroeg in die tijd hulp voor haar fruitbedrijf, haar kwekerij van kruiden en vaste planten en voor de aanleg van een tuin rondom haar nieuw gebouwde huis. Daar ging ik toen heen. Het was er mooi met de „bogerd“, de rivier, het Utrechtse heuvelland aan de overkant. Leven en werk waren vol afwisseling: verzorging van de „bogerd“, sorteren van fruit, onderhoud van kruidentuinen in Utrecht, bezoek aan kwekerijen en plantenkeuringen.

Maar omdat de tuinaanleg mij steeds meer trok en ik vooral verlangde naar een eigen tuin, thuis in Hoogezand, trok ik daar tenslotte weer heen. Daar bezit ik nu een siertuin en, tien minuten gaans van huis, een grote moestuin met „appelhof“, waarvoor ik bij het zware werk hulp krijg van de naburige boerderij. In de moestuin kweek ik, behalve al onze groenten, vroege aardappelen, keukenkruiden, aardbeien en ander klein-fruit, ook heel veel bloemen. In de siertuin heb ik langs het hoofdpad twee grote borders aangelegd, waaruit bijna nooit bloemen worden geplukt. Ook zijn er bedden met een-jarige snijbloemen, stroobloemen en siergrassen. Vaak kweek ik zelf nieuwe vaste planten, soms ook allerlei een-jarig goed om uit te planten bij de boerderij en de arbeiderswoningen.

Intussen kreeg ik steeds meer aanvragen voor de aanleg van particuliere tuinen, later ook van gemeentelijke plantsoenen, tegenwoordig van rusthuizen, bejaardentehuizen, landbouwhuishoudscholen e.d.

Van 1940 tot 1947 gaf ik daarbij een dag per week les aan de Groningse huishoudschool, in het verzorgen van tuin- en kamerplanten. Ook vertelde ik daar over allerlei uit de natuur. De aardige siertuin bij de school was geschikt als demon-

stratietuin, maar te klein om er een klas plezierig in te laten werken. Daarom maakten wij soms kleine excursies naar plantsoenen en de hortus, of zwierven wij buiten de stad door weilanden en langs sloten, of zochten wij paddestoelen in een bos. De theoretische lessen vielen mij daar, vooral in de grotere klassen, in het begin niet mee. Maar de „kinderverzorgsters” met hun grotere belangstelling gaven mij in de eerste jaren de moed om door te zetten.

Sinds mijn schooljaren op Huis te Lande was het contact met juffrouw Hingst, die voor al haar oud-leerlingen steeds de warmste belangstelling hield, hecht gebleven. Toen zij het voornemen had zich binnen enkele jaren terug te trekken, vroeg zij mij of ik mij voor wilde bereiden om haar lessen in de geschiedenis der tuinkunst over te nemen. Haar stimulerende voorbeeld, haar belangstelling en kennis hebben het mij mogelijk gemaakt in 1939 met deze lessen te beginnen. Een tijd lang heb ik het geven van deze lessen nog gecombineerd met het volgen van colleges door Prof. Bijhouwer in Wageningen.

Voorjaar 1939 maakte juffrouw Hingst nog met 4 oud-leerlingen, waaronder ik zelf, een kostelijke studiereis van een maand naar Italië.

Met een onderbreking in de bezettingsjaren, als gevolg van slechte spoorverbindingen en ziekte, geef ik mijn lessen op Huis te Lande nog steeds. Zoveel mogelijk maak ik met de leerlingen elk jaar een excursie b.v. langs de Vecht of naar de Achterhoek. Ook bezoeken wij tentoonstellingen en sedert 1951 stond een reis langs Franse tuinen al weer enkele keren op het programma. Want het zien van tuinstijlen geeft een veel duidelijker begrip daarvan dan met vertellen en vertonen van lichtbeelden te bereiken valt.

Het slot van dit artikel geeft gelukkig nog niet het slot van mijn loopbaan. Want dagelijks werk ik nog, in eigen tuin, als docente, of het allerliefste, als tuinarchitecte.

R. T. BOON.

Orchideeën op zolder

Is het werkelijk al weer 25 jaar geleden, dat ik met enkele anderen uit mijn klas de zonnewijzer mocht onthullen? Ik heb mijn fotoalbum uit die tijd te voorschijn gehaald om weer eens even in de sfeer te komen van die onbezorgde tijd op Huis te Lande. Ik zie dan tot mijn spijt gezichten, die het 50-jarig jubileum niet meer mee kunnen vieren, zoals dat van ons aller juffrouw Hingst en van de heer Slager. Ik zie foto's van de tentoonstelling in de kassen en van de theetafels op het gazon. Ik herinner mij dan weer het legertje persfotografen, dat door de tuin draafde om ons, tot onze vreugde, op allerlei plaatsen te laten poseren.

Mijn Huis te Lande-tijd is voor mij de prettigste tijd uit mijn jeugd geweest, die mij voor het verdere leven veel heeft mee gegeven. Je leerde er niet alleen een vak, je leerde er ook je handen uit de mouwen steken, iets aan durven en doeltreffend samenwerken. Vooral na het eindexamen H.B.S. betekende het school gaan op Huis te Lande voor mij een tijd van rust en bezinning, zonder zenuwslopend huiswerk. Ik genoot er van de levendige debatten in de koffiekamer, afgewisseld door rumoer en leut.

Mijn man, hoewel zonder vakopleiding, werkt gelukkig toch „in het vak” d.w.z. hij importeert en exporteert orchideeën en het spreekt wel van zelf, dat ik met zijn werk zoveel mogelijk mee doe. Wij betrekken de orchideeën meest rechtstreeks uit

Lycaste skinneri, vanuit het oerwoud naar een Nederlandse huiskamer.

de bossen, waarbij het dus gaat om echte wilde planten, de zgn. „botanische orchideeën”, niet om de door mensen gemaakte kruisingsproducten.

Gelukkig zijn er altijd nog botanische soorten, die bij de kwekers gewild zijn omdat zij geschikte bloemen opleveren voor de snijbloemenhandel. Bovendien vragen de botanische tuinen over de

hele wereld juist om deze wilde soorten. Bij sommige liefhebbers zijn zij ook meer in trek dan grootbloemige hybriden, niet in het minst omdat sommigen juist bijzonder geschikt zijn voor kamercultuur.

Bij de invoer van zwakkere soorten als Phalaenopsis en Cypripedium speelt het vliegtuig tegenwoordig een grote rol. Omdat de luchtvrachtkosten hoog zijn, worden deze planten, los gestapeld, in lichte bamboemandjes verpakt. Vóór het inpakken wordt een groot gedeelte van de wortels verwijderd. Door de planten enige dagen voor de verzending droog te houden, verliezen zij bovendien aan gewicht en wordt rotting onderweg voorkomen.

Bij aankomst van een zending op Schiphol, worden wij van daaruit opgebeld om deze meteen af te kunnen halen, al is het laat in de avond of Zondag. In huis wordt het dan een haasten en reppen en de zolder komt al gauw vol planten te liggen. Soms liggen er meer dan duizend stuks, zodat het uitkijken is om soort bij soort te houden en geen scheuten te breken. Zo gauw mogelijk moeten de planten door ons verder worden gezonden.

Andere orchideeënsoorten kunnen wel een maand of langer zonder schade onderweg zijn, omdat zij teren op het reservevoedsel van de „bulben”. Zij reizen per boot in kratten, waarvan de luchtgaten met gaas zijn afgesloten. Want ratten en muizen zijn dol op de jonge scheuten.

Het vervoer per boot is veel goedkoper, maar riskanter voor de importeur, die de zending vooruit moet betalen en maar af moet wachten wat er komt. Soms blijken kleinere stukjes plant tot schijnbaar krachtige planten bij elkaar gebonden te zijn. Ook wordt vaak niet op de juiste naam geleverd, wat bij aankomst van niet bloeiende planten oncontroleerbaar is, maar later klachten geeft van de kwekers.

Het is misschien onvoldoende bekend, dat orchideeën voor kamercultuur bij verschillende kwekers tegen niet al te hoge prijs te koop zijn. In het bezit van zo'n plant kan je, als oud-Huis te Landster, bij de verzorging je hart weer eens ophalen en ik kan jullie dan ook niet genoeg aanraden het te proberen.

G. J. L. POST-HAITSMA MULIER.

Groenten kweken

Van 1935 tot 1938 heb ik het plezierige voorrecht gehad om de cursus op Huis te Lande te mogen volgen. Na afloop zou ik graag verder zijn gegaan in tuinaanleg, maar in die jaren voelde men waarschijnlijk de oorlog aankomen en werden er weinig opdrachten gegeven. Na enige vergeefse pogingen om bij tuinarchitecten te mogen werken, ben ik daarom de groentetelkant uitgegaan, waarin ik heden ten dage nog werkzaam ben.

In 1939 werkte ik in het zomerseizoen te Soestdijk bij een oud-leerlinge, Mej. D. Kronenberg, die daar 1 ha fruittuin bezat en groente kweekte voor eigen gebruik. Vele onbekende appel- en peresoorten stonden in haar fruittuin, die in 1918 was ingeplant, met voorlichting van het consulentenschap. De appel- en pererijen stonden er nog om en om, waaronder prachtige exemplaren Goudreinet, Beurré Clairgeau en Yellow Transparant. De worstelingen met de, voor mij destijds onbekende plukstok, zal ik mijn leven niet vergeten! Ook in 1940 heb ik nog een paar maanden in Soestdijk geholpen, maar daarna ben ik naar een groentekwekerij in Loosduinen gegaan, een typisch Westlands bedrijf, waar driemaal achter elkaar bloemkool werd geteeld op hetzelfde land. Verder was er bakpeen, met bloemkool langs onder- en bovenrij, voor zaad op contract. Daar heb ik heel wat peen moeten bessen, in waaivorm en, zonder al te vaak te wegen, in bossen van precies een pond! Er waren ook rijen gele komkommers, die 's morgens vroeg werden geoogst, als de andere producten al per schuit naar de veiling werden gevaren. Een middagwerkje was er het dieven en aanraken van tomaten, tot je handen de definitieve kleur van kopergroen hadden aangenomen!

In Augustus van dat jaar kon ik komen werken op een biologisch-dynamisch bedrijf te Doorn, waar ik toen een jaar ben geweest. De kwekerij lag op een voormalig landgoed en bezat nog een ommuurde groentetuin, met morellen aan de noordzij en perziken langs de zuidzij van die muur. De kassen waren van oud model, kopkassen en dubbele kopkassen, waarin druiven, perziken en enkele abrikozen. In de ouderwetse, grote bakken, gedeeltelijk nog met kleine, groene ruitjes, kweekten wij meloenen en vroege aardbeien. Ook was er een bescheiden kruidentuin. Op een biologisch-dynamische kwekerij te Warmond, waar ik daarna enige maanden werkte, maakte ik voor het eerst kennis met het kweken op klei en in de werkloze wintermaanden, die daarop volgden, haalde ik het steno- en typediploma, wat mij later goed te pas is gekomen.

In 1942 kreeg ik een baan in Emmen bij het Diaconessenhuis, waar een stuk bouwland van 1 ha ter beschikking was gekomen om voor eigen gebruik groente te telen. Dit ziekenhuis kon destijds 130 patiënten herbergen en er woonden 70 zusters van allerlei diensten. Dat was vooral het eerste jaar voor mij een hele puzzle om de juiste porties te telen en de zuster van de huishouding heeft dan ook het teveel nogal eens moeten wekken of inzouten. De doperwten-veldslag van het eerste jaar ligt mij nog vers in het geheugen. Er was in die tijd natuurlijk geen gaas te krijgen, waarom er een wagon rijshout aanrukte van het Staatsbosbeheer. Omdat het in die streek aanmerkelijk minder waait dan ik in het westen gewend was, viel het bijbinden van de rijen mij mee. Tijdens de oogst viel er een gestadig neerploegende regen en de zusters moesten mij helpen met plukken en doppen voor de inmaak.

In Juli 1946 kwam ik in dienst van het Departement van Landbouw, afdeling Tuinbouw in Den Haag, waar ik behulpzaam was bij het vertalen van vooral Engelse en Amerikaanse tuinbouw-vakbladen, met het doel de voorlichtingsdienst de resultaten van 5 oorlogsjaren buitenlandse proefnemingen ter beschikking te stellen.

Het samenstellen van de Rassenlijst voor Fruit werd ook op onze afdeling uitgevoerd, terwijl de appel- en perepit-inzameling, die enige jaren na de oorlog door het Departement werd geregeld, via deze afdeling liep. Hede ten dage kan ik nog een postpaketje dagen laten liggen, zonder het te openen, een gewoonte stammend uit de pittenperiode, toen wij honderden pakken en pakjes moesten openen, de inhoud wegen en de afzender noteren. Onbewust verwacht ik er nog altijd pitten in, denk ik!

Het kantoorleven vond ik op den duur toch minder bevredigend. Daarom ben ik in februari 1947 op een, aan de binnenduinrand gelegen, groentebedrijf gaan werken te Bergen N.H. De eerste jaren hadden wij daar 400 ramen platglas, die later als warenhuis zijn opgezet. Aan water was er nooit gebrek, want op dat gedeelte was nog „duinval”, d.w.z. dat het zakwater uit de duinen bij ons op het land uit de grond welde, zodat de sloten nooit droog waren. Wij hadden er ook een aanplant van het frambozenras Radboud, dat heel goed droeg. Alle producten werden in Alkmaar geveild, op de aardbeien na, die naar Heilo gingen. Enige jaren hebben wij er bovendien kruiden gekweekt, zoals Datura, Achillea, Angelica, Atropa, Hyoscyamus, Rheum en Valeriana, die in Limmen werden gedroogd.

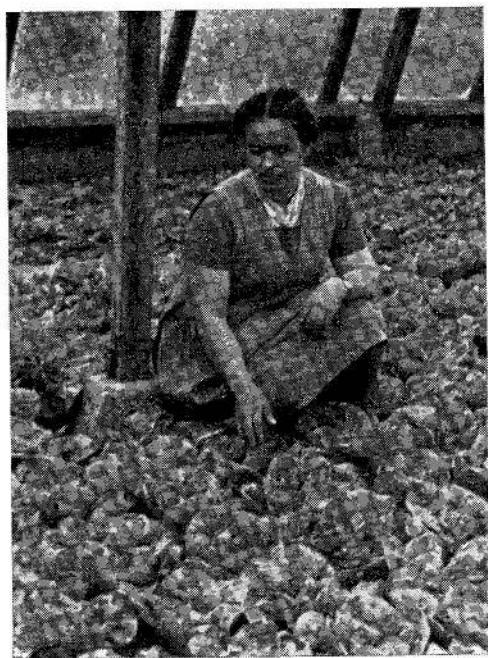
In April 1952 is deze kwekerij verplaatst naar Bergambacht en ik verhuisde mee, evenals het warenhuis. De kwekerij ligt nu ten noorden van de Lek tegen de Lekdijk aan, op een grondsoort variërend van zware tot matig zware klei. Tegen de dijk ligt een zogenaamde „donk”, een zandige rug, die zich door de weilanden en akkers heen, tot het dorp Bergambacht uitstrekt en waarop o.a. ook de kerk daar is gebouwd.

Jaarlijks brengen wij er de grond onder de bagger, die in de sloten rondom volop te vinden is. Ook een jaarlijkse kalkgift is nodig. In de komkommerkas bleek mangaan- en magnesiumgebrek te zijn, wat met een kleine gift van Mn- en Mg-sulfaat kon worden verholpen. Verder mesten wij in de kas met stal- en kippemest. Tot nu toe hebben wij er steeds geënte, groene komkommers geteeld met sla en radijs als voortcelten. De komkommerplanten betrekken wij geënt en wel van een

kweker uit Rotterdam. Wij kweken hier weer frambozen en de gebruikelijke koude grond gewassen, waartoe nu ook knolselderie behoort.

Als ik te kiezen had, zou ik aan kweken op zandgrond de voorkeur geven. Je kunt daarop ten alle tijde voort, ook na regen. Het werken op de klei is zwaarder en „viezer” en als het enige uren flink geregend heeft, zijn verschillende werkzaamheden uitgesloten, zodat je schema in de war loopt. Waarschijnlijk moet je van jongs af aan de kleigrond gewend zijn, om, als dat nodig is, met voldoende rust te kunnen afwachten. Toch hoop ik dat in de eerstkomende jaren nog te leren!

M. P. BRUIN.

In de komkommerkas kweken wij steeds sla als voortcelt.

Tafelversiering voor een Koninklijke ontvangst.

Bloemiste

„Wat hebt U een éinig vak, en zo écht vrouwelijk!” roepen de meeste mensen uit, als ik vertel, dat ik bloemiste ben.

Natuurlijk is dit, wat betreft het arrangeren van de bloemen ook wel waar, maar onmiddellijk denk ik bij zo'n uitroep dan: „U moet mij eens met zware emmers en teilen zien sjouwen, of na een nacht hard werken op een hoge ladder zien balanceren, of gaat U eens een dagje mee in de sigarenrook op de tribune van de veiling zitten . . .” Je voelt je in die omstandigheden soms opeens bijzonder ónvrouwelijk en dodelijk vermoeid!

De meeste mensen hebben een volkomen verkeerde voorstelling van wat dit vak eigenlijk inhoudt. Zo vaak word ik opgebeld door moeders van dochters, die mij zo dólgraag eens willen helpen, met het idee, dat het een kwestie is van gezellig aan een lange tafel zitten en zoals men dat noemt „met bloemen spelen”.

Er gaat echter heel wat aan vooraf voordat het zover is, dat je kunt beginnen met je bloemen, en dan stā je er haast altijd bij en in de kou. Maar al die voorbereidingen vergeet je gelukkig gauw, want het geeft een enorme voldoening met bloemen te werken en de vermoeienissen kom je daardoor al gauw te boven.

Voordat het zover is, dat je echt kunt beginnen, ben je, na een bezoek aan de te versieren zaal, kerk of kamers, al verschillende keren naar de veiling gegaan om te zien wat er is, en om een combinatie van bloemen te zoeken, die wat kleur en soort betreft geschikt is. Je hebt enige dagen van tevoren je bloemen ingekocht,

bent dan soms tot de ontdekking gekomen, dat je plotseling hebt moeten overschakelen op een geheel andere combinatie, omdat de soorten, die je wilde gebruiken, die dag toevallig heel hoog in prijs zijn, zodat je begroting niet meer klopt. Behalve naar de veiling, moet je vaak nog naar kwekerijen om blad of bloemen te vinden, die niet op de veiling werden aangevoerd.

En heb je dan eindelijk alles in huis, dan zijn er nog de zorgen voor b.v. gladiolen, lelies en pioenen, die je enige tijd tevoren stijf in knop hebt moeten kopen en die nu bij een petroleumkachelkje staan te rijpen.

Soms wordt mij om een ontwerp met begroting gevraagd voor een versiering, die pas maanden later gemaakt moet worden. Zo moest ik al begin januari 1955 een begroting naar Stockholm sturen voor een versiering, die eind april in de Zweedse legatie in Den Haag moest worden aangebracht, bij een diner, dat de Zweedse Koning bij zijn bezoek aan Nederland aan onze Koningin zou aanbieden. Ook „De Witte” moest worden versierd, omdat daar een receptie zou worden gehouden. Als bloemiste sta je daarbij vaak voor vreemde verrassingen. Zo brengt een buitenlandse vorst, die ons land bezoekt en hier een diner geeft, meestal zijn eigen tafelzilver en bloemenhouders mee. In het geval van de Zweedse Koning verschenen er de dag vóór de versiering, tegen ieders verwachting in, enorme zilveren bokalen en bloemenmanden. Zij moesten op vrij kleine tafeltjes worden geplaatst, zodat de gasten vrijwel onder de bloemen werden beholven. Het is n.l. altijd de moeilijkheid, dat de hoeveelheid bloemen en de hoogte van de bloemen in verhouding tot de vazen of bokalen moeten zijn. Je kunt nu eenmaal in een zilveren bokaal van b.v. 50 cm. doorsnee, op een hoge voet, geen vijftien korte tulpen zetten. Dus zette ik er tientallen in en lánge, wat nogal enige protesten tot gevolg had. Gelukkig werd ik gered door een lakei van de Koning die verklaarde, dat het in het paleis in Stockholm ook altijd zo gedaan werd en dat het goed was.

Doordat ik geen winkel heb en dus meestal „uit versieren ga”, is het werk afwisselend en kom ik met allerlei soort mensen in aanraking. Het merkwaardige feit doet zich soms voor, dat ik met mijn assistenten enige dagen in de keldergewelven en de keuken doorbreng als bloemiste en de dag van het feest zelf, als alle vazen en stukken op hun plaats staan, gauw naar huis hol om een uur later, als dame vermomd, zij het dan ook vaak doodmoe, op het feest zelf te verschijnen. Voor een grote versiering bezorgt ook de organisatie mij wel eens wat hoofdbrekens. Het tijdschema moet precies kloppen en als het enigszins kan, moeten de bloemen natuurlijk nog fris zijn!

Zo maakte ik eens een versiering in Vlaardingen voor de Unilever, waar wij in de kelder temidden van honderden zakken VIM enkele dagen werkten. We maakten de versiering voor enige zalen en dinertafels en moesten na afloop zorgen, dat de hele versiering, enige honderden bloemstukken inclusief (die tijdens de receptie gearriveerd waren) de volgende dag de Ahoy-hallen in Rotterdam zou opluisteren, waar wéér een feest was. Die nacht brachten wij dan ook grotendeels door in de vrachtauto's, die alles vervoerden. De volgende dag werden de versieringen weer opgehangen, de bloemenmanden en bloemstukken neergezet, zo nodig ververs en maakten we bovendien nog een tafelversiering voor een diner van enige honderden mensen. Dit soort van versieren heeft dan ook niet zo heel erg veel meer te maken met bloemschikken; het wordt massawerk, zoals ik dat ook ieder jaar in Noordwijk heb, waar ik het Huis ter Duin met 30.000 tulpen versier, ter ere van de Tulpenralley en waar ik met enige assistenten een week lang bezig ben. Maar ook het werken aan deze versieringen heeft zijn charme.

's Winters, als ik mijn talloze strobloemenbouquetten zit te maken, vindt het

contact met de verschillende klanten veelal per brief plaats en moet ik wel eens puzzles oplossen, zoals b.v.: „Wilt U vooral zorgen, dat de bouquet iets dromerigs krijgt?“ . . . .

Een heel ander soort versiering is b.v. een bruiloft, waarvoor ik de kerk, het huis, het déjeuner, bruidsbouquet en bruidsmesjes-bouquetten verzorg. Ondanks een nacht doorwerken is het toch altijd erg gezellig. De aardigste tafelversiering, die ik maakte, was j.l. mei in het Frans Hals Museum in Haarlem, waar onze ministerraad een diner aanbood aan H.M. de Koningin en Haar Gasten. Nadat ik in de loop van veertien dagen enige malen mijn te gebruiken combinatie van bloemen moest veranderen, omdat de stoelen eerst ivoorkleurig zouden zijn, daarna rose en uiteindelijk fraise-achtig en ook het servies enige keren veranderd was, had ik eindelijk mijn bloemen bij elkaar en ging ik met een auto vol naar Haarlem. Dank zij de enorme medewerking van de directeur van het museum kon ik erg rustig en prettig ter plaatse werken en werd ik slecht zo nu en dan gestoord door een brandweerman of een suppoost van het museum. Later bleken dit vermomde chercheurs te zijn geweest, die controleerden of ik geen tijdbommen tussen de bloemen stopte! Toen wij tijdens het diner met deze heren het hele menu in de zaal er naast mee mochten eten, bleek, dat ik niet de enige was, die mij zenuwachtig had gemaakt over het goede verloop van de avond.

Zo valt er in dit vak van alles te beleven, en nogmaals, het is een heerlijk vak, dat ik niet graag voor een ander zou willen ruilen.

A. C. HENNY.

Belevenissen sinds Huis te Lande

Het is al heel wat jaren geleden, dat ik eindexamen deed op Huis te Lande, in 1941, toen het nog niet zo gemakkelijk was om een baan te vinden als nu. Ik woonde in de stad Groningen en na veel zoeken ging ik tenslotte vrijwillig in Haren op een potplantenkwekerij met bijbehorende bloemenwinkel. Ik wilde daar graag in de kassen werken, maar omdat de baas vond, dat ik in de winkel en de binderij thuis hoorde, verdeelde ik mijn tijd tussen kas en winkel. In de drukke Kersttijd was het werk in de winkel zeer geanimeerd, maar toen de dagelijkse sleur er weer keerde, besefte ik goed, dat ik toch liever niet in een bloemenzaak wilde werken. Hoewel mij salaris werd aangeboden, ben ik er niet gebleven, toen ik werk kon krijgen waar ik veel meer voor voelde, n.l. op een biologisch-dynamische kwekerij in Schoorl. Die kwekerij was eigendom van en werd geleid door een vrouw. Toen ik er eind januari aankwam, vroor het en het bleef vriezen tot in maart. Al die tijd was er dus vrijwel niets te doen. Tot de eigenaresse op een dag ineens op reis moest voor langere tijd en ik achterbleef met de verantwoordelijkheid voor de tuin, zonder ervaring en zonder duidelijke instructies.

Er werkte ook nog een jongen, die twee jaar jonger dan ik was en een losse werkmans. Samen hebben wij er ons zo goed mogelijk doorheen geslagen, natuurlijk niet zonder de nodige fouten te maken. Zo weet ik nog goed, hoe de sla in de bak vrijwel mislukte, omdat ik niet genoeg gelucht had. Maar de aardbeien onder glas werden prachtig en brachten veel geld op.

Toen de eigenaresse na enkele maanden terugkeerde, heb ik er nog ruim twee jaar met plezier gewerkt en er veel geleerd. Tenslotte maakten de oorlogsomstandigheden het noodzakelijk, dat ik naar Groningen terugkeerde.

Na de afschuwelijke laatste oorlogswinter daar, ging ik in Maart 1945 op de

Frayelemaborg in Slogteren werken, een oud kasteeltje met gracht en ophaalbrug. In de ommuurde moestuin werd de groente voor de familie gekweekt. Er waren daar ook enkele kassen, waarin druiven en een vijg. In een oude muurkas werden sierplanten en oranjeboompjes gekweekt, die 's zomers het voorplein sierden. Langs de tuinmuur stonden moerbeien en abrikozen.

In deze omgeving heb ik de bevrijding meegemaakt, na eerst nog door Canadezen, die mij tussen mijn bloemkooltjes op zoek naar koolvliegmaden, voor een sluipende Duitse soldaat hadden gehouden, te zijn beschoten!

Het was op de Frayelemaborg een merkwaardig leven, eigenlijk als in de 19e eeuw. Om 10 uur 's avonds werd er voor de familie en het personeel uit de bijbel voorgelezen, daarna werd de ophaalbrug ingehaald en ging iedereen met een kaarsje naar bed. Die zomer heb ik er met veel plezier de tuin verzorgd, maar toen er tegen de winter niet genoeg werk meer voor mij was, ben ik weer voor een tijdje naar huis gegaan.

Voorjaar 1946 ben ik toen op een biologisch-dynamisch bedrijf in Badhoevedorp gekomen, bij de heer Wolterbeek. Dit bedrijf ligt op kleigrond, waardoor er voor mij, die eigenlijk altijd op zandgrond had gewerkt, veel nieuws viel te leren. De Haarlemmermeer lijkt geen ideale woonplaats, als je er zo doorheen rijdt. Maar dat valt toch erg mee. Tot het najaar van 1947 heb ik daar gewerkt.

In datzelfde jaar werd ook de land- en tuinbouwschool opgericht van de heer en mevrouw de Boer in Warmond. Het begin op „Teylingerhof”, een bedrijfje van 1 ha grasland en ½ ha tuingrond, was als tijdelijk bedoeld. Mij werd gevraagd dit bedrijfje zelfstandig te bewerken, tot de school naar een definitief terrein verplaatst zou zijn. Maar toen het bedrijf „Haghewyde”, eveneens in Warmond, aan de heer en mevrouw de Boer werd aangeboden, ging de verhuizing niet door en werd Teylingerhof, met huis en tuin, blijvend ingeschakeld in het schoolbedrijf. Zo kwam ik dan in het tuinbouwonderwijs terecht, zonder dat ik dat ooit van plan was geweest. Een van de drie klassen woont op „Teylingerhof” en werkt er onder mijn leiding in de tuin. Het is wel een klein bedrijfje, maar ik kan er zeer zelfstandig werken en ik heb geen moeilijkheden wat betreft verkoop en financiering, die voor een vrouw met eigen bedrijf toch altijd een zware taak betekenen. Van het praktische onderricht ben ik langzamerhand ook gekomen tot het echte les geven. Het lag voor de hand met groenteteelt-lessen te beginnen, maar ik gaf al gauw ook „systematiek”, als onderdeel van de plantkunde, omdat ik daar wel wat in thuis was. Om onderwijsbevoegdheid te krijgen ben ik toen gaan studeren voor de akte „tuinbouwvakonderwijzer”, een opleiding, die gegeven wordt door de tuinbouw-

consulentschappen om leerkrachten op te leiden voor de praktische tuinbouwvakken. Men volgt eerst een theoretisch gedeelte, doet daarin examen en volgt dan het praktische vak, waarin men les gaat geven. De theorie was niet moeilijk, want die omvatte niet meer dan op Huis te Lande wordt gegeven. Maar ik studeerde natuurlijk naast het gewone werk en het kostte mij dan ook enige jaren lang twee avonden in de week of alle Zaterdagmiddagen. Bovendien was er nog huiswerk. Ik voel mij gelukkig erg goed in dit werk thuis, want onderwijzen is animerend en dankbaar, vooral als je theorie en praktijk kan combineren. Bovendien is „Warmonderhof” een internaat, waar tussen de 30 en 40 jongelui, hoofdzakelijk jongens wonen, zodat er altijd

veel te beleven valt. De school is een combinatie van land- en tuinbouwonderwijs, hetgeen betekent, dat wij ons bij de keuze der vakken moeten beperken. Zo hebben we de bloementeel laten vervallen en zijn tuinarchitectuur en nomenclatuur niet zulke hoofdvakken als op Huis te Lande. De laatste jaren geef ik ook les in tuinarchitectuur, daar het moeilijk bleek een leerkracht van buitenaf te vinden, die daarvoor enige uren per week beschikbaar had. Hoewel ik op dit gebied alleen over mijn Huis te Lande-kennis beschik, gaat het heel goed, daar het alleen de bedoeling is de leerlingen een eenvoudige, eigen tuin te leren aanleggen. Toch hoop ik ook voor dit vak nog een onderwijsdiploma te halen, wat nu minder moeite zal kosten, omdat ik het algemeen theoretische gedeelte niet over hoof te doen.

Zo heb ik dus, dankzij mijn Huis te Lande-opleiding, een bijzonder bevredigende en interessante werkkring gevonden: ik hoop, dat het alle toekomstige oud-leerlingen van de volgende 50 jaar zo moge gaan.

W. TH. SCHILTHUIS.

Tuinarchitecte in Zuid-Afrika

Voor ik in 1952 in Afrika kwam, was ik al verschillende jaren als assistente in de tuinarchitectuur werkzaam geweest. Mijn opleiding tot tuinarchitecte duurde zeven jaar en was zeer interessant, niet in het minst door de wetenschap, dat ik door het volgen van deze studie het beroep zou kunnen beoefenen, dat mij van jongs af zo had aangetrokken.

Na drie jaar „Huis te Lande” volgde een 4-jarige cursus in tuin- en landschapsarchitectuur aan de Rijkstuinbouwschool in Boskoop. Het eerste jaar van deze cursus bestaat uit praktisch werken op een tuinbouwbedrijf en omdat het 1944/45 was, bestond die praktijk voor mij hoofdzakelijk uit het kweken van groenten. Daarna volgden twee jaren van theorie in alle voor een tuinarchitect noodzakelijke vakken, zoals tuintekenen (ook naar de natuur, bouwkundig en perspectiefisch), tuinkunstgeschiedenis, techniek van aanleg en onderhoud, opmeten en uitzetten van terreinen, tuinplantenkennis, plantengeographie en bouwkunde.

Het vierde en laatste jaar, bestond weer uit praktische werkzaamheid, nu als assistent-tuinarchitect. Ik werkte als zodanig bij de tuinarchitect van de park- en plantsoendienst te Göteborg en kwam daardoor in nauw contact met de moderne Zweedse woningbouw en stedelijke beplantingen.

De eerste echte baan, die ik aanvaarde, was die van assistente aan de afdeling beplantingen van de Rotterdamse Dienst voor Stadsontwikkeling. Hier deed ik ervaring op over modernisering en uitbreiding van de stedelijke parkaanleg en werkte ik o.a. aan het ontwerp voor de groenvoorziening van het wederopbouwplan Kleinpolder-West. Ook maakte ik de tot standkoming mee van de Parkgordel-Zuid.

Hoewel dit alles buitengewoon interessant was, voelde ik toch steeds klemmender het gemis aan direct contact met de beplantingen en het was dan ook met enthousiasme, dat ik de aanstelling tot assistente van Mien Ruys aanvaardde. Hier werkte ik ongeveer drie jaar met veel plezier. Door de geregelde aanraking met het levende groen en door de zeer afwisselende tuinontwerpen, gemaakt onder de goede leiding van Mien Ruys, deed ik een schat van ervaring op, waarvoor ik erg dankbaar ben. Toen vertrok ik naar Zuid Afrika, waar ik in een wereld van schitterende..... maar ook van mij onbekende planten raakte. Tijdens mijn voorlopige oriëntatie in

Tuinaanleg in Kaapstad.

het nieuwe land, werkte ik op een groot fruitbedrijf en daarna op een rozenkwekerij. Op beide bedrijven kreeg ik veel gelegenheid om zowel de wilde flora als de tuinplanten te bestuderen. Bovendien kreeg ik er grote routine in het snoeien van vruchtbomen, waarvan ik later veel plezier had. Snoeien is hier n.l. een zeer belangrijk deel van het tuinonderhoud, zelfs in die mate, dat tegen de snoeitijd hulp van deskundigen wordt ingeroepen. Dit werk wordt goed betaald en heeft mij door de eerste moeilijke jaren van mijn zelfstandige tuinarchitectenpraktijk heen geholpen.

Die zaak in tuinarchitectuur begon ik ruim anderhalf jaar na aankomst in Zuid Afrika, samen met een Engels meisje. Hoewel tuinwerk voor meisjes hier in het algemeen niet populair is (of beter gezegd: wás), wordt het werk van een tuinarchitecte toch steeds meer gewaardeerd. Ook heb ik de indruk, dat Pretoria en omgeving en nog meer het rijke Johannesburg, veel betere bestaansmogelijkheden in deze richting bieden dan de Kaapprovincie.

Wat onze zaak betreft: wij hebben ons dus gedeeltelijk moeten toelleggen op toezicht bij tuinonderhoud, tegen maandelijks tarief. Op zich zelf is dit aantrekkelijk werk, omdat je door geregeld dezelfde tuinen te bezoeken, deze op den duur als een soort eigen tuin gaat beschouwen, waarin elke plant en iedere bloem bekenden zijn geworden. Veel tuinen van grote villa's en buitenlandse ambassades hadden wij zo onder ons toezicht. Deze tuinen hebben allen hun eigen „boys", die wekelijks hun werkprogramma door ons kregen opgegeven. Voor de aanleg van nieuwe tuinen namen wij meestal een ploeg werkers onder leiding van een vast aangestelde, goede voorman in dienst.

De vaak geopperde veronderstelling, dat kleurlingen en naturellen niet naar vrouwelijke instructies zouden luisteren, bleek niet op te gaan en wij hadden vaak (niet altijd!) goede en ijverige werkers onder onze boys. Maar toch liggen de werkbegrippen hier anders dan in Europa, zodat vaak het uiterste geduld moest worden beoefend. Het voortdurende toezicht, de geregelde leiding, de organisatie van het werk, het bestellen van materiaal namen bijna onze gehele werkdag in beslag, zodat het meestal de avond was, die wij aan het maken van nieuwe plannen, administratie en boekhouding moesten geven.

Het waren dan ook jaren van intense inspanning en voortdurende activiteit, maar ook jaren van grote arbeidsvreugde en rijke levenservaring. Zou ik ooit nog eens

voor de keuze komen te staan tussen tuinarchitectuur en een ander vak, dan zou ik zeker weer tuinarchitectuur kiezen.

Hoewel de verzorging van man en dochtertje tegenwoordig weinig tijd overlaat voor het beoefenen van de praktische tuinarchitectuur, geeft het mij veel voldoening, dat ik op papier nog vrij veel plannen kan uitwerken.

Er wordt hier in Zuid Afrika over het algemeen met liefde en toewijding in de tuinen gewerkt, hoewel niet altijd met een maximum aan succes. Daarom staat men meestal zeer open voor advies en leiding bij het ontwerpen of verbeteren van een aanleg. Het geeft telkens weer vreugde, wanneer — na veel transpiratie en een goede dosis inspiratie — een plan kan worden afgeleverd, dat gewaardeerd blijkt te worden.

G. A. NAUTA-VAN DER TOORN.

Werken in boomgaarden

Het is nu al weer vier jaar geleden, dat ik op kasteel „Rijnhuizen” aan kwam, met het doel daar praktische ervaring op te doen in de fruitteelt, om te beginnen als volontaire. Want na enige omzwervingen was ik tot de slotsom gekomen, dat ik mij het meest tot de fruitteelt aangetrokken voelde en dit vak dus als loopbaan wilde kiezen, van welk besluit ik tot op heden nog geen spijt heb.

„Rijnhuizen” is een allercharmanst 17e eeuws kasteeltje, omgeven door een gracht en aan één kant geflankeerd door een stukje bos, wat in dit polderlandschap werkelijk weldadig aandoet.

Voor het kasteel, dat door de eigenaar en zijn gezin wordt bewoond, ligt het gebruikelijke voorplein. In de hieraan grenzende bijgebouwen is een luchtgekoelde bewaarplaats voor fruit ondergebracht, evenals een sorteerruimte met „Woveb”-sorteermachine.

Het plein wordt door een heel oude tulpenboom gesierd. Ook de tuin, bestaande uit een ruim grasveld met Rhododendrons, Azalea's, heestervakken en een vaste plantenborder rondom, bezit enkele werkelijk eeuwenoude bomen (plataan, moeras-cypres, enkele beuken en wilgen). Aan de siertuin wordt alleen het meest noodzakelijke onderhoud verricht, want de boomgaarden zijn hier steeds nummer één!

Ook leerde ik lage boomvormen snoeien.

Vanuit het kasteel ziet men van die boomgaarden niet veel, want op weg er heen moeten wij eerst een typisch ouderwetse moestuin door, met vaste planten aan weerszijde van het middenpad, waaroverheen vier rozenbogen. Behalve 7 ha. boomgaard zijn er 6 ha. griend.

Toen ik hier in 1953 arriveerde lag er op 3 km. afstand nog 5 ha. boomgaard en werd het geheel geëxploiteerd door de Nederlandse Heide Mij. Maar nadat het laatst genoemde deel werd verkocht, hebben wij het overige bedrijf weer in eigen beheer genomen. Na de eerste maanden van Utrecht uit te hebben op en neer gereisd, ben ik nu als gezinslid bij de familie van het huis opgenomen, wat erg plezierig is.

Het eerste jaar wijdde ik mij hoofdzakelijk aan de moestuin, de siertuin en de koude kas, waaraan ik een volledige dagtaak had. Wat de fruitteelt betreft, bepaalde ik mij toen in hoofdzaak tot het snoeien en aanbinden van perziken. Ook leerde ik onder leiding van de bedrijfsleider der Heide Mij. lage boomvormen snoeien. Dat ik wel eens hielp met kunstmest strooien, vonden de arbeiders eerst maar matig, want dat was „heel geen vrouwenwerk”. En dat ik de spuitstok wel eens wilde hanteren, werd ook „gek” gevonden. Maar alles went en nu wordt dit als de gewoonste zaak ter wereld beschouwd.

Tegelijk met de oppervlakte aan fruit werd ook het personeel ingekrompen, zodat dit nu bestaat uit vier „man”, d.w.z. 2 volwaardige arbeiders, 1 oudgediende van 73 jaar, die in hoofdzaak de plaats en de moestuin onderhoudt en schrijfster dezes, als bedrijfsleidster. Van de 7 ha. boomgaard wordt 4,3 ha. ingenomen door oude hoogstam percelen, waarvan weer 2,3 ha. bestaat uit een goudreinetten-aanplant, variërend van 10—35 jaar, 1 ha. uit een $\pm$ 45 jarige ouderwetse peren-aanplant, met vele verouderde soorten en 1 ha. uit een $\pm$ 55 jarige peren-pyramied-collectie met vele nog wel gangbare soorten.

De 3 ha. grote, jonge aanplant wordt ingenomen door $\frac{1}{4}$ ha. intensieve 12 jarige struikboomgaard, met aan de ene zijde van het pad een wijken-blijver systeem van peren en aan de andere kant een dergelijk systeem van appels. Dan is er nog $1\frac{1}{4}$ ha. 6 jarige struikboomgaard, bloksgewijs ingeplant met verschillende appelvariteiten, waarbij rekening werd gehouden met de mogelijkheid van kruisbestuiving, al wordt die tegenwoordig niet meer voor noodzakelijk gehouden.

Om de wijkers te kunnen behouden, zijn wij herfst 1955 begonnen deze tot spillen om te vormen. Met ons vieren gingen wij te velde om de zware takken, die te veel omhoog stonden, naar beneden te buigen en met ijzerdraad aan een spijker in de stam te bevestigen. Ter voorkoming van beschadiging werd daarbij een stukje fietsband om het ijzerdraad gelegd. Toen dit grote werk gedaan was, ging ik alleen de bomen nog eens na, gewapend met touw en buighaken om de lichtere takken en twijgen uit te buigen, een tijdrovende bezigheid, waaraan ik ook in 1956 nog de nodige tijd heb moeten besteden. Maar nu staan de bomen goed plat en zij zitten al dik in de vruchtknoppen, want door dit uitbuigen werd de groei geremd en de vruchtbaarheid bevorderd.

Naast dit perceel ligt 0,8 ha. 2 jarige spillen-aanplant aan draad, met 2 appelvariteiten op $2\frac{1}{2} \times 4$ m. Men kan hier dus tussen de rijen doorrijden, zodat behandeling met de door 1 man te bedienen „snelspuit” mogelijk is. Ook deze appels zijn goed bezet met vruchtknoppen en hiervan verwacht ik dan ook in het 3e groeijaar al een aardig oogstje.

Herfst 1955 hebben wij nog 0,7 ha. spillen aan draad ingeplant van enkele appelvariteiten op $2 \times 3\frac{1}{2}$ m. Tenslotte hebben wij van het oorspronkelijk bezit $1\frac{1}{2}$ ha. hoogstam gerooid. Aangezien „Rijnhuizen” begiftigd is met prima grond,

wordt alles op type IX gekweekt. Alleen op enkele „zwarte banen“, die er hier en daar tussendoor lopen, gebruiken wij type IV. Hieruit kunt u dus zien, dat langzamerhand de ouderwetse hoogstammen plaats moeten maken voor moderne plant-systemen, gebaseerd op mechanische grondbewerking en ziektebestrijding, met weinig personeel, aangepast bij de veranderlijke en aan mode onderhevige smaak van de consument. De bomen zijn vroeg vruchtbaar en de levensduur is van 20-25 jaar, waardoor men dus minder lang aan een bepaald ras gebonden is. Door de lage vorm, tot ± 3 m. is onderhoud bovendien gemakkelijker.

Het is voor mij interessant om zo de hele omvorming van een na de oorlog onrendabel geworden bedrijf tot een hopelijk in de toekomst rendabele boomgaard mee te maken. Ik voel het dan ook als een voorrecht om aan deze omvorming de leiding te mogen geven.

H. STORK.

Op het hovenierspad

Eigenlijk keek ik al maanden vóór het eindexamen uit naar het ogenblik, waarop de deuren van Huis te Lande zich achter mij zouden sluiten. Want ik had het gevoel, dat dan pas die van de wereld voor mij open zouden gaan. Op school had ik „erg veel“ geleerd, zowel theoretisch als practisch. Ik voelde mij als 't ware „doorkneed“ in het vak en ik wachtte vol ongeduld op 't ogenblik, dat ik dit zou kunnen bewijzen!

't Ging zo anders! Toen ik mijn diploma uit handen van Mevrouw Casparé had ontvangen en, na hier en daar afscheid te hebben genomen, tenslotte naar huis reed, was dat eigenlijk helemaal niet zo'n prettig ogenblik. Toen ik na enig zoeken een plaatsje op een potplantenkwekerij had gevonden, was het nog minder prettig te ontdekken, dat ik heus niet zoveel wist. In elk geval wist ik de theorie nog niet in praktijk om te zetten en was ik lang niet vlug genoeg.

Oppotten? — zoveel potjes per dag. Ingraven? — vandaag moet het klaar. Verspenen? — dat moet veel vlugger! Ruim een half jaar hield ik dit werk vol, zonder dat het mij ook maar iets kon bevredigen. Veel hersens had ik er niet voor nodig en stonden de bladbegonia's in hun potjes, goed, dan kon ik meteen aan de Saint-paulia's beginnen.

Een jaar lang ben ik toen naar Zwitserland gegaan, eerst in een bloemenzaak, later weer op een potplantenkwekerij. Mijn ervaringen kwamen in het kort hierop neer: beide bazen beschouwden hun personeel uitsluitend als werkpaarden. Het is dus aantrekkelijker om in 't prachtige Zwitserland je vakantie door te brengen dan om er te gaan werken.

Na thuiskomst bereikte mij al gauw, via Mevrouw Casparé, de vraag naar een oud-leerlinge, die een tuinaanleg zou kunnen veranderen. Zo kwam ik op het pad der hoveniers, waarvoor ik nog dankbaar ben.

Voor een meisje is het misschien een eigenaardig vak, minder vrouwelijk dan b.v. bindster of bloemiste. Maar het is een vak met veel verschillende aspecten, waarin oneindig veel te leren valt. Om dit te kunnen beamen, moet je er werkelijk zelf „in“ zitten. Toen ik nog op Huis te Lande was, zei een leraar eens tegen mij, dat hij mij

niet aan kon raden om in tuinaanleg verder te gaan. Ik begreep dat niet van hem, hoewel het mijn geestdrift voor die richting toen wel doofde. Later heb ik hem willen bewijzen, dat ik het, als meisje, toch wél kon!

Het is vooral mogelijk in dit vak te slagen als je een baas treft, die begrip heeft voor je moeilijkheden, die naast je staat en 't begrijpt, als er eens iets mis loopt. Een baas, die 't waardeert, dat je geen prutser wilt blijven en die zich inspant je te leren, wat er te leren valt. Ook al loopt hij daarbij de kans, dat je op een goed moment weer verder trekt, om uiteindelijk een „allround” vakman te kunnen worden. Met dat doel voor ogen heb ik ook examen gedaan voor eerste-knecht-hovenier. De dag van het examen was, achteraf bekeken, geen onaardige dag. De heren-examinatoren accepteerden mij wel, vooral als ik de naam van Huis te Lande noemde. Maar de jongens gaapten mij eerst erg aan: wat doet zo'n meisje hier? (schenen al die ogen te vragen). 's Avonds vertelden zij mij, dat ze wel gedacht hadden, dat ik voor het theoretische deel zou slagen, maar tegen elkander hadden gezegd: „Wacht maar tot zij haar tuintje aan moet leggen”. Over dat tuintje zijn toen juist heel wat jongens gestruikeld!

Wat nu mijn dagelijkse werk is? Dat is op het ogenblik zeer veelzijdig.

Allereerst staat de vaste plantenkwekerij onder mijn direct beheer. Daarbij hoort het klaar maken van bestellingen (ook van bomen, heesters en 2-jarige planten). Dan moeten er adviezen worden gegeven bij 't veranderen van tuinen en moeten er beplantingen worden uitgevoerd. Ook zijn er administratieve bezigheden, die niet verwaarloosd mogen worden. Soms moeten er opmetingen worden gedaan en als er een groot werk is, waarop onze zaak in wil schrijven, is het dagen achtereen tekeningen, berekeningen en begrotingen maken. Tegen de Kerst hebben wij het extra druk met de in- en verkoop van kerstbomen.

Zo is er altijd veel en afwisselend werk. Huis te Lande blijf ik dankbaar voor de degelijke basis, die het mij voor de beoefening van mijn vak heeft mee gegeven, evenals de mensen, die mij na mijn schooltijd met zoveel begrip en liefde voor het vak terzijde hebben gestaan.

C. M. BRONKHORST.

Ervaringen op een laboratorium

Het komt steeds meer voor, dat oud-Huis te Landsters op laboratoria kunnen worden aangesteld, zoals b.v. op het laboratorium voor Tuinbouwplantenteelt van Prof. Wellensieck in Wageningen. Verschillende meisjes hebben op dit laboratorium ook hun praktijktijd geheel of gedeeltelijk doorgebracht. Dit lijkt ons een reden om bij het 50-jarig jubileum van onze school aan andere oud-leerlingen en belangstellenden eens iets te vertellen over het soort werk, dat hier door ons wordt verricht. Het laboratorium voor Tuinbouwplantenteelt is een onderdeel van de Landbouw Hogeschool en in de eerste plaats bestemd voor de opleiding van studenten in de tuinbouw; daarnaast wordt er aan wetenschappelijk onderzoek gedaan. Het personeel bestaat uit een wetenschappelijke staf, technische assistenten (waartoe ook de meisjes van Huis te Lande worden gerekend), administratief- en tuinpersoneel. De oppervlakte van het terrein, waarover dit laboratorium beschikt, bedraagt bijna 12 ha., waarvan 6 ha. door een fruitaanplant wordt ingenomen, 5 ha. bestemd is

*Kruisen en bestuiven
behoren tot onze
werkzaamheden.*

*Soms verwisselen
wij het tuinschoot
voor een witte jas.*

voor vollegronds teelten en 1 ha. bestaat uit siertuin, wegen en gebouwen. Het kassencomplex omvat zes warme kassen, twee gestookte en drie koude warenhuizen. Verder is er platglas, deels electrisch, deels centraal verwarmd, totaal met een oppervlak van 6000 m².

Het wetenschappelijk onderzoek is niet rechtstreeks op de praktijk gericht; het is vooral van fundamentele aard en problemen betreffende „bloei” en al wat daarmee samenhangt, vormen het voornaamste punt van het werkprogramma. Vaak is het onderzoek zo zuiver wetenschappelijk gericht, dat het practisch ingestelde Huis te Lande-meisje daar bepaald aan moet wennen.

Als „technische assistenten” zijn wij verantwoordelijk voor de uitvoering van de proeven van onze „bazen”. Zo wordt b.v. bij bloem-physiologisch onderzoek op onze aanwijzing door het tuinpersoneel gezaaid, verspeend en opgepot. Daarna worden de verschillende behandelingen zoals „koude” en „korte-dag” toegepast en wij zijn het, die er voor moeten zorgen, dat de planten op het juiste moment naar de koelcel of naar de korte-dag installatie worden getransporteerd. Als deze planten, zoals b.v. *Dianthus barbatus*, *Campanula medium*, *Lunaria biennis* of *Kalanchoë* sp., na enige tijd in minder goede staat daaruit weer te voorschijn komen, is het onze taak hen in leven te houden. Vol spanning wachten wij daarbij af, hoe de resultaten van de behandeling zullen zijn, dus: welke behandeling bloemaanleg heeft opgeleverd. Dreigt ons geduld daarbij te veel op de proef te worden gesteld, dan gaan wij vast een vegetatiepunt bekijken onder een binoculair-microscop.

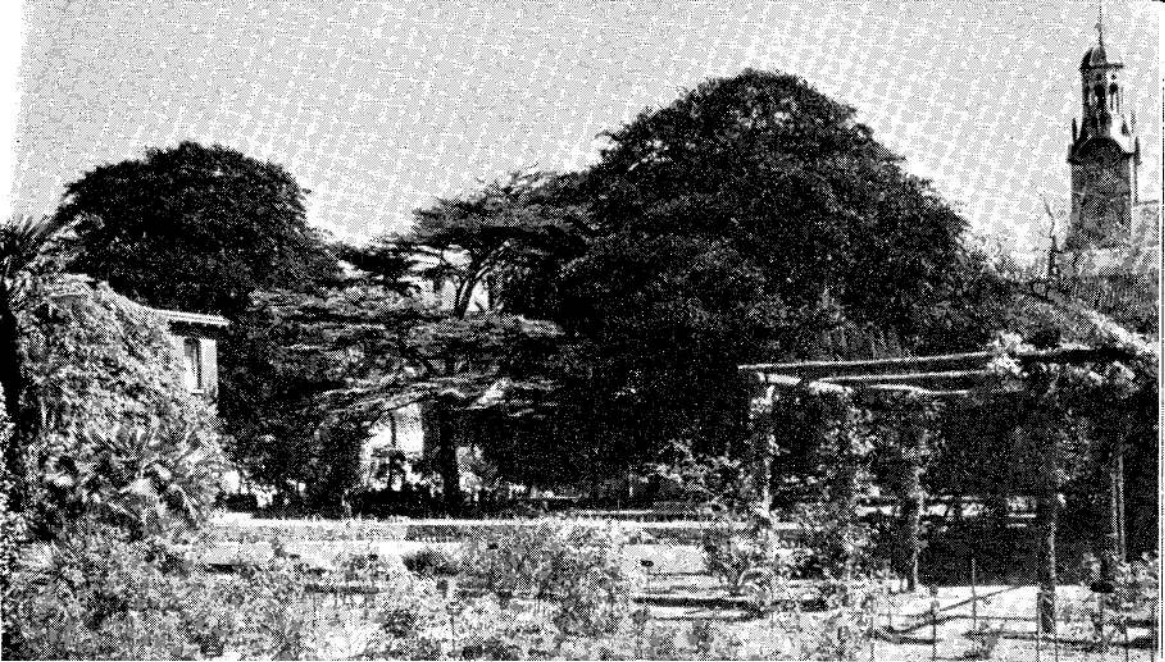
Ook kruisen en bestuiven behoren tot onze werkzaamheden. Voor appel en peer (evenals voor cycloos) wordt op het ogenblik gezocht naar de beste kruisingsmethode, waarbij getracht wordt het percentage geslaagde kruisingen op te voeren. Dagen lang staan wij dan ook op wiebelige ladders te kruisen en te bestuiven en wij versieren de bomen met rode, witte en blauwe draadjes om de verschillende behandelingen aan te geven.

Later volgt voor ons dan het doen van waarnemingen. Zo noteren wij bij genetisch onderzoek van cyclamen de bloemkleur, bij dat van erwten de aanwezigheid van vlekken op de bladeren of in de bladoksels, de dikte van de vliezen, de kleur van de navels, de vorm van de steunblaadjes. Bij zonnig weer is het waarnemen buiten een bijzonder plezierig werkje, maar zomer 1956 stonden wij er meestal bij te kleumen in olieassen.

Denkt U nu niet, dat wij altijd in weer en wind of in de kas bezig zijn. Er zijn ook werkzaamheden voor ons binnenshuis, waarbij wij het tuinschoor voor een witte jas verwisselen. Dan maken wij b.v. embryo-cultures of oplossingen voor kiemproeven met stuifmeel of voor het bespuiten met groeistoffen. Daarnaast hebben wij administratieve bezigheden, zoals het samenvatten van waarnemingen, het maken van verslagen of, soms, het hulp verlenen bij de wiskundige verwerking van proeven. 's Zomers worden wij ook wel ingeschakeld bij het rondleiden van excursies, want zowel uit eigen land als uit alle mogelijke andere landen ontvangt ons laboratorium veel bezoek. Die bezoekers variëren van tuinbouwspecialisten tot huisvrouwen, die een dagje uit zijn!

Uit dit alles blijkt wel, hoe afwisselend onze taak hier is. Daarbij krijgen wij geregeld te horen over de nieuwste problemen op tuinbouwgebied. Zo is dit soort werkkring een prettige combinatie van theorie en praktijk, een combinatie, die juist voor meisjes van Huis te Lande met hun deels practische, deels theoretische opleiding, veel aantrekkelijks heeft.

T. E. VAN ALLER.
A. MANGER.

Ook ik kan dan een deel van mijn tijd doorbrengen in de prachtig aangelegde tuin.

Assistente in de Leidse Hortus

Wie herinnert zich niet het ogenblik dat zij na de theoretische scholing voor het eerst de praktijk inging? 't Zal de meesten wel gegaan zijn zoals mij, dat ze met een zekere spanning deze nieuwe tijd tegemoet zagen.

Stond het voor sommigen bij voorbaat vast waar ze zouden gaan werken, voor mij was dit eerst nog een groot vraagteken.

Eén van de excursies, die we met de klas maakten, bracht ons in de botanische tuin te Leiden. De hortulanus de heer H. Veendorp vertelde bij die gelegenheid met zoveel enthousiasme over het werk in de Universiteitstuin, dat ik op de gedachte kwam of het mogelijk zou zijn daar mijn praktijktijd door te brengen.

In overleg met Mevrouw Casparé gelukte het om de vereiste toestemming te krijgen en zo volgde de eerste grondige kennismaking met de tuin en de kassen, waar de op school opgedane kennis in praktijk kon worden gebracht.

Van het werk daar ging voor mij zoveel bekoring uit, dat ik het gevoel kreeg, daar in de toekomst best een vaste werkkring te willen hebben. En zo is het ook gebeurd. Na het eindexamen was er niet direct een plaats voor mij beschikbaar, maar nadat ik enkele jaren ergens anders had gewerkt, kreeg ik het verzoek weer naar de hortus te komen. Uiteraard greep ik dit met beide handen aan, ofschoon het werk nu meer op administratief terrein kwam te liggen.

Voor ik iets meer over dat werk ga vertellen, zou ik in het kort wat van de tuin zelf willen zeggen.

Zoals algemeen bekend, werd door Willem van Oranje in 1575 aan Leiden het privilege tot het stichten van een Universiteit geschonken, als beloning voor de moedige verdediging van de stad, tijdens het beleg.

Al heel spoedig daarna ontstond het verlangen om ten behoeve van die Universiteit over een medische tuin te kunnen beschikken. Dit plan werd echter pas in 1594,

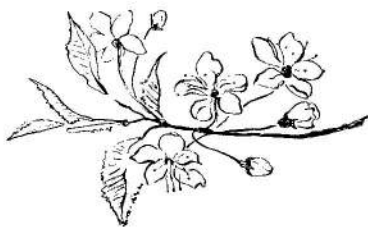
nadat de benoeming van Clusius aan de Hogeschool een feit was geworden, verwerkelijk.

Door invloed van Clusius werd de tuin niet alleen met medische gewassen beplant, maar ook met een groot aantal andere gewassen uit binnen- en buitenland. In de daarop volgende eeuwen breidde deze tuin zich meer en meer uit. Zo is dat kleine rechthoekig verdeelde stukje grond van 30 bij 40 m. uitgegroeid tot wat het nu is, een terrein van ± 4 ha.

En nu mijn werk. Dit omvat o.m. de administratie van de ruiltransacties. Over heel de wereld is er belangstelling voor gewassen die in de talrijke botanische tuinen worden gekweekt. Zaden in Leiden gekweekt, ruilen we met die van de tuinen in andere landen en werelddelen. Het spreekt van zelf dat het binnenkomende zaad geregistreerd en na het uitplanten en determineren op kaartstelsel moet worden gebracht. Die ruiltransacties brengen veel correspondentie mee met tal van instellingen en particulieren die geïnteresseerd zijn in wat op ons gebied kan worden bereikt. Deze belangstelling blijkt niet alleen uit correspondentie, maar ook uit persoonlijk bezoek. Dan zijn er tijden, zoals b.v. bij de bloei van de *Victoria amazonica* (*Victoria regia*), dat er honderden mensen in de hortus komen kijken, zodat al het personeel moet worden ingeschakeld om te helpen. Ook ik kan dan de administratie een poosje vergeten en samen met het overige personeel een deel van mijn tijd doorbrengen in de prachtig aangelegde tuin, die bij avond soms sprookjesachtig is verlicht.

Met mijn mannelijke collega's (er werken ongeveer 15 mensen in de tuin en de kassen) is een prettige samenwerking ontstaan. Soms help ik wel eens mee met het eenvoudige maar secure werk van sorteren en verpakken van het zaad. Meer dan eens vraagt het tuinpersoneel mij waarom er niet meer meisjes van Huis te Lande te werk worden gesteld. In de loop van de jaren zijn er verscheidene als volontaire geweest, maar tot nog toe werden (mij zelf buiten beschouwing latend) geen meisjes in vaste dienst genomen. Dat is wel jammer want als je plezier in het werk van een hortus hebt, zou daar een redelijk bestaan in te vinden zijn. Weliswaar zijn er weinig vacatures, omdat wie eenmaal in de tuin werkt, niet graag meer van betrekking verandert. Ook zal er altijd mannelijk personeel moeten blijven voor het zware werk. Maar daarnaast is er veel te doen, waarvoor Huis te Lande „de" opleiding geeft.

W. ZIMMERMAN.

Overpeinzing

Wie al deze artikelen aandachtig heeft gelezen, is aardig ingelicht over het leven van onze jubilarisse de vijftig-jarige tuinbouwschool Huis te Lande!

Wat hebben wij dan over dit, al van het begin af zo welbestede leven kunnen vernemen?

Wie waren haar ouders? Wanneer werd deze concretisering van een menselijk ideaal geboren?

Haar vader was de heer Kotte, hortulanus van de Haagse Dierentuin. Haar moeder was juffrouw Hingst. Waren het niet de woorden van de heer Kotte, die hij in 1898 tot juffrouw Hingst sprak: „Richt zelf iets op”, die er haar toe brachten alles te overdenken en de nodige stappen te doen om tot het oprichten van een tuinbouwschool voor meisjes te komen? Hetgeen inderdaad op 16 september 1907 is geschied.

En zoals een zuigeling van de geboorte af een eigen, apart bestaan leidt, bepaald door innerlijke aanleg, milieu en tijdsomstandigheden, zo groeide ook deze zuigeling, Huis te Lande, op.

Haar karakter dankt zij aan juffrouw Hingst, die haar steeds met een ware moederlijke opofferingsgezindheid heeft omringd.

Als een wijze, onzelfzuchtige moeder, die zelf steeds meer terug trad om haar kind meer zelfstandigheid te geven, liet zij vele deskundigen en toegewijde opvoeders mede haar groei en ontwikkeling bepalen. Maar ook zelf werkte zij hard en studeerde zij veel om een waardige opvoedster te kunnen blijven.

Evenals een mensenkind uiterlijk en innerlijk in de loop van zijn leven voortdurend veranderingen ondergaat, zo zien wij ook bij Huis te Lande verschillende perioden elkaar opvolgen en uiterlijke veranderingen zich voltrekken.

Voor al haar ontmoeting met de nieuwe directrice, mevrouw Casparé, betekende een sterke stimulans voor haar groei en ontwikkeling. Maar ook is in die tweede helft van haar bestaan gebleken, hoezeer zij een eigen persoonlijkheid bezit, die zij stellig aan haar moeder heeft te danken.

Ik geloof, dat ik wel namens alle oud-leerlingen spreek, wanneer ik hier van onze dankbaarheid getuig, dat wij haar in ons leven mochten ontmoeten. Een dankbaarheid, die zich ook uitstrekt tot alle personen en instanties, die mede haar levensloop hebben bepaald.

Wanneer men een werkelijke persoonlijkheid in zijn leven ontmoet, wordt men daar innerlijk door geraakt en is dit een blijvend winstpunt.

Ieder van ons ontmoette de jubilarisse op een enigszins ander tijdstip en zal dus een eigen herinnering aan haar met zich mee dragen. Er zullen er niet velen zijn, aan wie deze ontmoeting niets heeft gezegd.

Mogen onze jubilarisse nog vele jaren in gezondheid gegeven worden. Dat is ons aller wens.

W. C. GELDROPP-REESINK,